

## JALOLIDDIN MANGUBERDI MOHIR SARKARDA

*To'ychiyev Umidjon**Abdujabborova Gulzira Qahramonovna**IIV Jizzax akademik litseyi tarix fani o'qituvchilari***Annotatsiya**

Jaloliddin Manguberdi – buyuk davlat arbobi, mohir sarkarda va xalq qahramoni. U O'rta Osiyo tarixida chuqur iz qoldirgan shaxs bo'lib, o'z davrida Chingizxon bosqinlariga qarshi mardonavor kurash olib borgan. Manguberdi butun umri davomida yurtining mustaqilligi va erkinligi uchun kurashgan va bu yo'lda ulkan jasorat ko'rsatgan.

Uning harbiy strategiyasi, jang maydonidagi jasorati va vatanparvarligi ming yillardan buyon xalqimiz uchun ilhom manbai bo'lib kelmoqda. Ushbu mavzuda Jaloliddin Manguberding hayoti, harbiy mahorati, shuningdek, uning tarixiy ahamiyati va merosini yoritishga alohida e'tibor qaratiladi. Mazkur ish nafaqat tarixiy bilimlarni boyitishga, balki yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga ham xizmat qiladi.

Mazmunan boy va dolzarb bo'lgan ushbu mavzu sarkardaning buyuk siymosini, shuningdek, xalqimizning mardlik va jasorat an'alarini yoritib beradi.

**Kalit so'zlar:** Jaloliddin Manguberdi, mohir sarkarda, Chingizxon, bosqinlar, Vatan himoyasi, harbiy strategiya, jasorat, xalq qahramoni, O'rta Osiyo tarixi, vatanparvarlik, davlat arbobi, tarixiy meros.

**Kirish**

Jaloliddin Manguberdi – O'rta Osiyo tarixida o'chmas iz qoldirgan buyuk sarkarda va davlat arbobi. U XIII asrning o'rtalarida yashab, Chingizxon boshchiligidagi mo'g'ul imperiyasining o'z hududlariga kirib borishiga qarshi kurashgan. Jaloliddinning harbiy mahorati va vatanparvarligi uning davrida va keyinchalik ko'plab avlodlar uchun ilhom manbaiga aylangan. U o'zining misli ko'rilmagan jasorati bilan tarixda alohida o'rin egalladi.

Manguberdi turli janglarda o'zining mohir sarkardalik qobiliyatini namoyon etib, ko'plab yirik janglarda g'alaba qozongan. Bu janglarda uning yurtni himoya qilishdagi fidoyiligi va o'z xalqiga sadoqati butun dunyoga mashhur bo'lgan. U nafaqat harbiy sohada, balki siyosat va diplomatiya sohasida ham katta muvaffaqiyatlarga erishgan.

Jaloliddin Manguberding hayoti va faoliyati, uning Vatan va xalq oldidagi mas'uliyatini his etganligi, o'z xalqining mustaqilligi uchun kurashda ko'rsatgan fidoyiligi bugungi kunda ham yosh avlod uchun namuna bo'lib xizmat qiladi. Mazkur maqolada Jaloliddin Manguberding hayoti, harbiy faoliyati, strategik qarorlari va

uning tarixdagi o'zni yoritiladi.

#### Jaloliddin Manguberding tarixi va shaxsiyati

Jaloliddin Manguberdi, Xorazmshohlar davlatining oxirgi hukmdori Muhammad Xorazmshohning o'g'li, XIII asrda yashab, o'z davrining eng mohir sarkardalaridan biri sifatida tanilgan. U bolaligidan harbiy ilmlarni puxta o'rganib, jasorat va qat'iyatlilik bilan ajralib turgan. Uning tarbiyasi va bilim olishida otasi va o'z davrining tajribali harbiy mutaxassislari muhim rol o'ynagan.

#### Chingizxon bosqinlariga qarshi kurash

1219-yilda Chingizxon boshchiligidagi mo'g'ul qo'shinlari Xorazmshohlar davlatiga bostirib kirganda, mamlakat og'ir ahvolga tushib qoldi. Jaloliddin Manguberdi otasining zaif qarorlari va ichki nizolarga qaramay, o'z vatanini himoya qilish uchun mardonavor kurash olib bordi.

Eng muhim janglardan biri 1221-yilda Hind daryosi bo'yida bo'lib o'tdi. Jaloliddin bu jangda o'zining jasorati va strategik mahoratini ko'rsatib, Chingizxonning katta qo'shiniga qarshi muvaffaqiyatli kurash olib bordi. Garchi jang mag'lubiyat bilan tugagan bo'lsa-da, Jaloliddinning bu kurashi uning tarixiy qahramonlik ramziga aylanishiga sabab bo'ldi.

#### Harbiy strategiya va mohirlik

Jaloliddin Manguberdi jang maydonida tezkor va ijodiy strategiyalarni qo'llashi bilan ajralib turgan. U dushmanning kuchini o'rganib, kutilmagan zarbalar berish orqali ko'plab janglarda ustunlikka erishgan. Jaloliddin kichik qo'shin bilan katta mo'g'ul armiyasiga qarshi kurash olib borgan va har safar o'z jangchilariga ruhiy dalda bera olgan.

#### Xalq orasidagi obro'si va tarixiy merosi

Jaloliddin Manguberdi nafaqat harbiy qo'mondon, balki xalq uchun haqiqiy qahramon bo'lib, uning jasorati avlodlar avlodga o'tib kelmoqda. U o'zining matonati bilan nafaqat o'z davrida, balki bugungi kunda ham yosh avlod uchun ilhom manbai bo'lib xizmat qiladi. Uning nomi mustaqillik, jasorat va vatanparvarlik ramzi sifatida yodga olinadi.

Jaloliddinning hayoti va faoliyati xalqimiz tarixida chuqur iz qoldirdi. U o'z vatanini sevish va himoya qilishning yorqin namunasi bo'lib, bugungi kunda ham uning merosi yurtimiz yoshlarini fidoyilikka da'vat etmoqda.

#### Xorazmshohlar davlati va uning inqirozi

Jaloliddin Manguberdi faoliyati Xorazmshohlar davlatining eng og'ir davrlariga to'g'ri kelgan. Bu davlat o'rta asrning yirik davlatlaridan biri bo'lib, Markaziy Osiyo, Eronga va boshqa mintaqalarga o'z ta'sirini o'tkazgan. Ammo ichki nizolar, ziddiyatli siyosat va mo'g'ul bosqinlari mamlakatni zaiflashtirdi. Jaloliddin davlatning inqiroziga qaramasdan, uni qayta tiklash va dushmanga qarshi kurashda barcha imkoniyatlarini ishga soldi.

### Hind daryosidagi afsonaviy jang

Jaloliddinning hayotidagi eng muhim voqealardan biri Hind daryosidagi jang hisoblanadi. Chingizxon qo'shini tomonidan qurshovga olingan Jaloliddin o'z jangchilariga jasoratli qarshilik ko'rsatishni buyurdi. Bu jangda u o'zining harbiy salohiyati va yetakchilik qobiliyatini yana bir bor isbotladi. Jaloliddinning daryodan ot bilan sakrab o'tishi esa tarixda afsonaviy voqea sifatida qoldi va uning qahramonligi timsoliga aylandi.

### Vatanparvarlik va xalq ishonchi

Jaloliddin Manguberdi nafaqat sarkarda, balki o'z xalqi uchun umid va ishonch timsoli edi. Uning mo'g'ullarga qarshi kurashdagi jasorati xalq orasida keng tarqalib, u milliy qahramonga aylandi. U janglarda g'alaba qozonish yoki mag'lubiyatga uchrashidan qat'i nazar, har doim xalqni birdamlikka chorlagan. Jaloliddinning faoliyati xalqning o'z vataniga bo'lgan muhabbatini oshirib, unga kuchli ruhiy dalda berdi.

### Xotira va o'lmaslik

Jaloliddin Manguberdi hayoti va kurashi nafaqat o'sha davrda, balki bugungi kunda ham dolzarb ahamiyatga ega. Uning nomi Vatan himoyachisi sifatida xalqimizning xotirasida abadiy saqlanib qolgan. Yurtimizda uning sharafiga haykallar o'rnatilgan, ko'chalar va maktablar uning nomi bilan atalgan. Unga bag'ishlangan adabiy va ilmiy asarlar yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga xizmat qiladi.

Jaloliddin Manguberdi shaxsining buyukligi shundaki, u nafaqat o'z zamonasida, balki keyingi asrlarda ham mardlik va jasorat timsoli bo'lib qolmoqda. Uning hayotini o'rganish bizga tarixiy saboq bo'lib, xalqimizning erkinlik va mustaqillik yo'lida qanday kurashganini eslatib turadi.

Xulosa qilib aytganda Jaloliddin Manguberdi o'z davrining buyuk sarkardasi va xalq qahramoni sifatida tarixda o'chmas iz qoldirdi. Uning mo'g'ul bosqinlariga qarshi olib borgan kurashi, harbiy strategiyasi va vatanparvarlik ruhi yurtimiz tarixida alohida o'rin tutadi. U yurtining mustaqilligi va erkinligi yo'lida jon fido qilgan, xalqi uchun haqiqiy ilhom manbaiga aylangan.

Jaloliddinning jasorati va fidoyiligi millatimizni birdamlikka va yurti sevisiga undashda muhim ahamiyat kasb etadi. U nafaqat tarixiy shaxs, balki bugungi kunda ham yosh avlod uchun vatanparvarlik ramzi bo'lib xizmat qilmoqda. Uning hayoti xalqimizning milliy g'ururi va tarixiy xotirasining yorqin namunasi hisoblanadi.

Jaloliddin Manguberdi nomini abadiylashtirish, uning qahramonlik yo'lini o'rganish va targ'ib qilish nafaqat tarixiy burch, balki kelajak avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning muhim vositasi bo'lib qoladi. Shunday qilib, uning merosi bugungi va ertangi kun uchun ham dolzarb bo'lib qoladi.

**Foydalanilgan adabiyotlar**

1. An-Nasaviy, Shihobiddin Muhammad. Sulton Jaloliddin Manguberdi hayoti. Kamol Matyoqubov tarjimasi. Toshkent: O‘zbekiston-Yozuvchi, 1999.
2. Shayxzoda, Maqsud. Jaloliddin Manguberdi (drama).
3. Jaloliddin Manguberdi hayoti va faoliyati. Anushtegin Xorazmshohlar sulolasining o‘zbek davlatchiligidagi o‘rni mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari. Urganch, 2023.
4. Ilmiy izlanish va tadqiqotlar tufayli yuz ochayotgan tarix. Yuz.uz, 2021.
5. Sulton Jaloliddin Manguberdi. Ildiz Kitoblari.